

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto maa- ja metsätalousministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Elintarvikemarkkinalakia koskevassa esitysluonnoksessa on hyvä kuvaus asian nykytilasta. Tarve lainmuutokselle käy hyvin ilmi. Esitysluonnoksessa on tunnistettu kattavasti erilaisia vaikutuksia, mutta vaikutuksia tulisi monin paikoin tarkentaa etenkin yrityksille.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- Esitysluonnoksessa on kuvattu vaikutuksia alkutuottajiin melko yleisluontoisesti, mikä on ymmärrettävää, koska ehdotusten toteutumista on vaikea arvioida etukäteen. Vaikutuksia alkutuottajien tuloihin olisi hyvä seurata pidemmällä aikavälillä esimerkiksi tarkastelemalla hintamarginaaleja eri tuoteryhmissä. Esityksen tavoitteena on kuitenkin vahvistaa viljelijöiden asemaa elintarvikeketjussa.
- Esityksessä tulisi käsitellä vaikutuksia pieniin ja keskisuuriin elintarviketeollisuuden yrityksiin, etenkin kun esityksen tavoitteena on suojella elintarvikeketjun pieniä toimijoita epäreiluilta kauppatavoilta.
- Ehdotettu uusi sääntely ei koskisi kansainvälisiä elintarvikekaupan sopimuksia. Esityksessä olisi hyvä tarkentaa, kuinka merkittävästi ulkomaisten tuotteiden tuonti voisi lisääntyä ja missä tuoteryhmissä ulkomaisten tuotteiden tarjonta voisi kasvaa.
- Esityksessä tulisi tarkentaa vaikutuksia elintarvikemarkkinavaltuutetulle ja markkinaoikeudelle. Miten valvontaa käytännössä toteutetaan, kun valvontakenttä elintarvikesektorilla on varsin laaja?
- Esitysluonnoksessa tulisi käsitellä kieltojen ja seuraamusmaksujen vaikutuksia yrityksille.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta:

”Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elintarvikemarkkinalakia sekä oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia.

Esityksellä toteutetaan osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitetta alkutuottajan aseman ja koko elintarvikeketjun tasapainon kehittymisestä nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraportissa kuvatulla tavalla.

Esityksen tavoitteena on edistää elintarvikemarkkinan toimivuutta parantamalla heikomman osapuolen suojaa elintarvikemarkkinalla sekä erityisesti maataloustuotteita ja elintarvikkeita myyvän tavarantoimittajan asemaa sopimuskumppanina.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin ostajan oman tuotemerkin suosimisen kiello. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännökset, joilla vahvistetaan alkutuottajan ja elintarviketeollisuuden liikesalaisuuksien suojaa ja suojaa sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeettomilta kustannuksilta aiheuttavilta tietovaateilta sekä suojaa kaupallisilta kustotoimilta. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännös, jonka avulla elintarvikemarkkinavaltuutettu voi valvontatoiminnassaan puuttua nykyistä paremmin neuvotteluvoiman väärinkäyttöön.

Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia muutettaisiin siten, että elintarvike-markkinavaltuutettu voisi hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä ostajalle jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä.”

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Esitysluonnoksessa on kuvattu perusteellisesti asian nykytilaa ja keskeisiä piirteitä elintarvikesektorin sopimusehdoista ja -käytännöistä. Erilaisten tutkimusten, selvitysten ja kyselyjen avulla on kyetty konkretisoidaan elintarvikesektorin toiminnan piirteitä ja ongelmia, joita heikommassa asemassa olevat toimijat kohtaavat. **Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä**, että nykytilan kuvauksen perusteella myös asiaa tuntematon lukija ymmärtää elintarvikealan sopimusehtojen ja -käytäntöjen haasteet. Esitysluonnoksen perusteella käy hyvin ilmi tarve lainmuutokselle.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksen nykytilan kuvausta voisi täydentää joiltakin osin.

Esitysluonnoksessa on tuotu esille kaupan keskittyminen muutamille toimijoille, mutta elintarvikesektorin neuvotteluvoiman epätasaista jakautumista tulisi havainnollistaa. Esityksessä olisi hyvä kuvata esimerkiksi alkutuottajien ja elintarviketeollisuuden tuottajien lukumääriä tuotantosuunnittain. Lisäksi esitysluonnoksessa käsitellään paljon private label -tuotteiden myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia. Esityksessä olisi hyvä tarkentaa, kuinka paljon private label -tuotteita tuotetaan ulkomailla suomalaiselle vähittäiskaupalle.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu ymmärrettävästi esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset, joilla pyritään suojelemaan alkutuottajia ja muita elintarvikeketjun pieniä toimijoita.

Esitysluonnoksen perusteella jää käsitys, että elintarvikeketjussa heikommassa asemassa olevat toimijat eivät ole uskaltaneet ilmoittaa kohtuuttomista sopimusehdoista tai käytännöistä esimerkiksi kustotoimien pelossa. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä olisi hyvä kuvata, millaisia seuraamuksia on määrällisesti annettu nykysääntelyn pohjalta.

Esitysluonnos sisältää katsauksen ulkomailla saaduista tutkimustuloksista private label -tuotteista ja hinnoittelujaksoista. **Arviointineuvosto katsoo**, että tiivis ja informatiivinen katsaus tuo ilmi sen, että elintarvikesektorin käytänteet ja haasteet vaikuttavat samantyyppisiltä kuin Suomessa.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla olisi myönteisiä vaikutuksia alkutuottajien asemaan. Esityksellä muun muassa kiellettäisiin kohtuuttomat sopimusehdot ja edistettäisiin reiluja kauppatapoja. Esityksessä parannettaisiin liike-salaisuuksien suojaa siten, että ostajilta kiellettäisiin sopimuksen kannalta tarpeettomien tietojen vaatiminen. Tuottajien asemaa parannettaisiin myös mahdollisuudella neuvotella sopimusehdoista uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden ilmetessä.

Esitysluonnoksessa on kuvattu vaikutuksia alkutuottajiin melko yleisluontoisesti. **Arviointineuvosto pitää ymmärrettävänä sitä**, että vaikutuksia alkutuottajiin ei ole mahdollista arvioida tässä vaiheessa kovin tarkasti, koska ehdotusten toteutumista on vaikea arvioida etukäteen. **Arviointineuvosto suosittelee**, että esitettyjen muutosten vaikutuksia alkutuottajien tuloihin seurattaisiin pidemmällä aikavälillä esimerkiksi tarkastelemalla hintamarginaaleja eri tuoteryhmissä. Esityksen tavoitteena on kuitenkin vahvistaa viljelijöiden asemaa elintarvikeketjussa.

Esitysluonnoksessa tuodaan esille, että kokonaisuutena ehdotuksilla on myönteinen vaikutus alkutuotannon kannattavuuteen ja investointihalukkuuteen. **Arviointineuvosto tuo esille**, että esitysluonnoksessa ei ole perusteltu asiaa tarkemmin, jolloin myönteiset vaikutukset näyttävät lähinnä pitkäaikaisilta tavoitteilta. Esitysluonnoksen perusteella jää vaikutelma, että merkittävää muutosta kannattavuuteen ja investointihalukkuuteen ei ole näköpiirissä.

Esitysluonnoksen mukaan esityksellä arvioidaan olevan kahdensuuntaisia vaikutuksia elintarviketeollisuudelle. Yhtäältä laki edellyttäisi aikaisempaa tasavertaisempaa ja reilumpaa sopimussuhdetta alkutuottajiin, mikä voisi heijastua teollisuuden kustannusten nousuna. Toisaalta esitys velvoittaisi ostajaa ottamaan huomioon aikaisempaa paremmin tavarantoimittajien heikon aseman suhteessa kauppaan ja noudattamaan reiluja kauppatapoja ja sopimusehtoja. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksessa on tunnistettu olennaisia vaikutuksia. Esityksessä tulisi kuitenkin käsitellä vaikutuksia pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, etenkin kun esityksen tavoitteena on suojella elintarvikeketjun pieniä toimijoita epäreiluilta kauppatavoilta elintarvikeketjussa.

Esitysluonnoksessa ei käsitellä ehdotettujen kieltojen ja seuraamusmaksujen vaikutuksia yrityksille. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulisi arvioida edellä mainittujen seuraamuksien tosiasiallisia vaikutuksia, etenkin kun vähittäiskaupassa on suuria toimijoita.

Esitysluonnoksen mukaan esityksellä ei arvioida olevan merkittävää taloudellista vaikutusta tukku- ja vähittäiskaupalle. Esityksen vaikutukset vähittäis- ja tukkukaupalle voivat kuitenkin merkitä sääntelyn lisääntymistä. Sääntelytaakka kohdistuu lähinnä ostajiin, joilla on jatkossa velvollisuus osoittaa sopimuskäytäntöjen oikeudenmukaisuus ja dokumentoida päätöksentekonsa tarkemmin.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa tulisi arvioida sääntelykustannusten suuruusluokkaa vähintään yleisellä tasolla. Arvioinnissa olisi hyvä hyödyntää esimerkiksi sääntelytaakkalaskuria, jos se on mahdollista.

Esitysluonnoksen mukaan ehdotetut muutokset eivät koskisi kansainvälisiä elintarvikekaupan sopimuksia. Kansallinen tiukempi sääntely ei näin ollen ulottuisi koskemaan ulkomaista elintarviketuontia, jos ulkomaisten tuontituotteiden sopimuksissa on noudatettu muuta kuin suomalaista lainsäädäntöä. Tämä asettaisi kansalliset ja kansainväliset sopimukset eri asemaan ja voisi ohjata elintarvikeostoja ulkomaille. Esitysluonnoksen mukaan ehdotettujen muutosten ei arvioida olevan vaikutuksiltaan niin laaja-alaisia, että tästä aiheutuisi merkittäviä ongelmia. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksessa tulisi arvioida, kuinka merkittävästi ulkomaisten tuotteiden tuonti voisi lisääntyä erilaisen sääntelyn vuoksi ja missä tuoteryhmissä elintarvikkeiden tuonti voisi mahdollisesti kasvaa.

Esitysluonnoksessa todetaan, että elintarvikemarkkinalain muuttamisella on useita vaikutuksia kuluttajiin, vaikka esityksen ensisijainen kohderyhmä on elintarvikeketjun heikommat osapuolet. Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia kuluttajahintoihin, mutta pitkällä aikavälillä kilpailun lisääntyminen voi hillitä hintojen nousua ja säilyttää valikoiman monipuolisuutta. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksessa on tuotu esille olennaisia vaikutuksia kotitalouksien näkökulmasta. Esitysluonnoksen pohjalta voi jäädä käsitys, että elintarvikkeiden hinnat saattaisivat nousta. Tätä näkökulmaa olisi hyvä käsitellä tarkemmin esityksessä.

2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontatehtävien laajentuminen voi lisätä työtä ja voi edellyttää uusia valvontakäytäntöjä. Esitysluonnoksessa tuodaan esille, että tällä hallituksen esityksellä ei ole vaikutusta elintarvikemarkkinavaltuutetun käytössä olevan määrärahan tasoon. Mahdolliset tarkistukset määrärahaan tehdään normaaleissa vuosittaisissa valtion kehys- ja talousarvioprosesseissa. Lisäksi esitysluonnoksessa tuodaan esille markkinaoikeuden roolin laajentaminen, mikä voi lisätä markkinaoikeuden prosessien määrää ja niiden monimutkaisuutta.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksessä tulisi tarkentaa vaikutuksia elintarvikemarkkinavaltuutetulle ja markkinaoikeudelle. Elintarvikevaltuutetun valvontatehtävät laajenevat ja toimintakenttä on varsin laaja, koska alalla on paljon toimijoita. Miten valvontaa käytännössä toteutetaan? Onko todennäköistä, että markkinaoikeuden työmäärä lisääntyisi olennaisesti?

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (hankenumero: MMM058:00/2024), jonka maa- ja metsätalousministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 9.1.2026. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 5. helmikuuta 2026

Eeva-Liisa Inkeroinen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Meri Virolainen

Arviointineuvos, lawsäädännön arviointineuvoston pääsihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäysehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.